

VARIA

— te weten de oorsprongen van mensch en dier. — Over Zijn en Worden, d.i. over *den* man en *de* vrouw, over ouders, over kinderen. . . . — Over Wonderen, alsof Zijn en Worden dat ook niet waren. — Over Gestalte en Krachten, d.w.z. over lichaams- en over zielskracht, over den wil en over gymnastiek. — Over Ordening en Wet, over de samenleving, over het huwelijk. — Over Karakter. — Over het Leed. — Over Volmaaktheid. — En tot slot over de Verborgenheden — alsof de vorige hoofdstukken voor den ijverigen lezer voortaan niets verborgens meer hadden.

Het valt niet tegen. Het is wijs; en cultureel is het ook. Een beetje flauw soms, dat is waar; zooals waar verhaald wordt van dien maaglijder die door zijn dokter niet voor zijn maag werd behandeld, maar voor zijn *oogen*, omdat de dokter vond dat de patiënt beter moest leeren *uitkijken* bij het kiezen van zijn voedsel, daar hij dan zijn maag niet meer zou bederven. (Leuk, hè? een pracht-anecdote voor een thema-boek ten gebuik in de laagste klassen van een middelbare school). Een beetje banaal ook, wanneer ons b.v. wordt voorgesteld „dat gezondheid de grootste schat is” (textueel!). Maar toch ook wijs, en dikwijls diep. De teksten van Plato, Anaxagoras, Aristoteles over ziel en geest, en over het verschil tusschen beide, zijn van de beste die er bestaan. En van dien hoogen rang is er veel. Er valt hier veel te denken en veel te herkennen van wat men zoo zelf wel eens gedacht heeft. Het is in dat laatste geval soms

ontroerend, te ontwaren dat deze Egyptenaren, Chineezers, Voor-Indiërs, Joden, Perzen en Grieken uit overoude tijden menschen waren, zooals dat heet, „van gelijke beweging” als wij. In aangenamen vorm — het Nederlandsch is goed — kunnen wij hier niet weinig leeren; korte opgaven van vindplaatsen, van de oorspronkelijke taal, van de tijden van ontstaan der teksten, benevens een bibliographie aan het eind, stellen tot verdere studie in staat: studie in *menschkunde* dan, want zoo heet, volgens het prospectus, het vak dat hier wordt beoefend.

Aan wetenschap is hier al deze moeite niet besteed. Wetenschap vermeerdert de totaliteit der menschelijke kennis. En een werk van kunst is dit boek evenmin. Kunst brengt, in háár totaliteit, deze zelfde wijsheid tot ons op een heel wat betere wijze dan met stukken proza als hier verzameld ooit mogelijk zou zijn. Kunst *nl. beeldt*; en de wijsheid, de ware cultuur die door haar beelden tegelijkertijd gebruikt en nieuw geschapen worden, zijn oneindig boeiender, dieper, juister, geschaakter en fijner vertakt dan wat in anecdoten en korte, fragmentarische beschouwingen kan worden neergelegd. Boeken als dit zijn natuurlijk wel nuttig, omdat ze heel veel geven aan de tallozen die noch aan wetenschap, noch aan kunst ooit toe kunnen komen. Doch voor de werkelijke beschaving zijn het slechts hulpmiddelen van ondergeschikte orde.

J. T.